

РЕФЕРАТИ

СЕРЕДНЬОВІЧНА ФІЛОСОФІЯ

РОСТИСЛАВ ТКАЧЕНКО АНАЛІЗ ФІЛОСОФСЬКОЇ ТЕОЛОГІЇ АНСЕЛЬМА Й РОЗГЛЯДУ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСЬКОЇ СВОБОДИ В ЙОГО ПРАЦІ «DE CONCORDIA»

*Мета цього дослідження полягає у виявленні, репрезентації та аналізі ключових концепцій Ансельма Кентерберійського стосовно таких понять, як знання, воля й стосунки між Богом і людиною в аспекті співвідношення «знання-воля». Це є важливим через (а) децю недостатню увагу до середньовічних трактувань цього питання і (б) справжню унікальність Ансельмових поглядів. Точніше кажучи, об'єкт дослідження – Ансельмове розуміння співвідношення Божих передв'ядання й волі, з одного боку, та людської свободи волі, з іншого, як це співвідношення представлено в праці *De Concordia* («Про згоду»). У цьому трактаті Ансельм почасти використовує й опрацьовує деякі ідеї Августина та Боеція, творчо їх інтегруючи, оновлюючи та синтезуючи, а почасти розвиває власні ідеї. В результаті виникає набір добре сформульованих і глибоких тез про (i) різні типи (метафізичної) необхідності, (ii) найадекватніше визначення свободи вибору й волі, (iii) природу волі як такої та, нарешті, (iv) унікальне відношення «одночасності» (англ. *simultaneity*) між Божим знанням, Божою волею та сотвореною раціональною волею. Ці ідеї та їхнє роз'яснення представлено в статті паралельно з детальним аналітичним розглядом основної лінії аргументації в *De Concordia*.*

МИХАЙЛО ЯКУБОВИЧ ОНТОЛОГІЯ ІБН АРАБІ ТА САДР АД-ДІНА АЛЬ-КУНАВІ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КРИМСЬКОГО МИСЛИТЕЛЯ АХМАДА БІН АБДАЛЛАХА АЛЬ-КРИМІ

Дослідження присвячено творчості кримського мислителя Ахмада бін Абдаллаха аль-Кримі, одного з найвидатніших інтерпретаторів суфійської філософії ібн Арабі та Садра ад-Діна аль-Кунаві. Доведено, що Ахмад аль-Кримі використовував поняття ібн Сіні про розрізнення між сутністю та існуванням (поряд із деякими концептами матуридиського каляму). На основі рукопису праці «Настанова для розгублених та ключ для вимогливих» автор досліджує головні особливості вчення кримського мислителя: 1) поняття «буття» у філософії ібн Арабі та Садра ад-Діна аль-Кунаві він інтерпретує як ідею обов'язкового існування, запропоновану ібн Сіною; 2) концепцію тотожності абсолютного й необхідного буття він розуміє як єдиний правильний підхід до зняття суперечок між прихильниками й критиками суфізму; 3) концепція «співвіднесеності» постає в нього як розв'язання проблеми співвідношення мислення та дійсності.

ФІЛОСОФІЯ XVIII СТОЛІТТЯ

ЮРІЙ ФЕДОРЧЕНКО КАНТОВА ТАБЛИЦЯ СУДЖЕНЬ І ВЧЕННЯ ПРО СУДЖЕННЯ В НІМЕЦЬКІЙ ЛОГІЦІ XVIII СТОЛІТТЯ

Стаття присвячена питанню становлення Кантової таблиці суджень. В статті показано, що Кантова таблиця суджень залежить від вчення про судження в німецькій логіці XVIII століття. Автор довів виключно важливий вплив праці Георга Маєра «Auszug aus der Vernunftlehre» на становлення Кантового вчення про судження й таблиці суджень. Такий вплив полягав у тому, що (1) вихідним моментом Кантового шляху до поняття судження для стало визначення судження Маєром у § 292 «Auszug aus der Vernunftlehre», (2) Кантова таблиця форм суджень у «Критиці чистого розуму» постала як результат двадцятип'ятирічного критичного переосмислення положень §§ 292-352 праці Маєра. Разом з тим, автор також показав зумовленість Кантової таблиці суджень трансцендентальною логікою. Первісні форми судження за відношенням у цій таблиці містять функціональні єдності, через які в судженні конституюється предмет. Таблиця суджень Канта зумовлена як німецькою логічною традицією XVIII ст., так і теорією предмета як складової трансцендентальної логіки Канта.

ФІЛОСОФІЯ XX СТОЛІТТЯ

ОЛЕКСАНДР ЮДІН ЗАРОДЖЕННЯ ДИСКУСІЇ ПРО АВТОРСЬКУ ІНТЕНЦІЮ В АМЕРИКАНСЬКІЙ КРИТИЦІ Й ФІЛОСОФІЇ

У статті розглядаються витoki й формування позицій сторін у дискусії про авторську інтенцію в американській літературній критиці й філософії. Аналізуються стаття В. Вімсега й М. Бердслі «Інтенціональна омана» та тексти Е.Д. Гірша про ідею об'єктивної інтерпретації, що стали вихідними пунктами в дискусії.

Робиться висновок про обмеженість обох позицій, зумовлену їхнім нормативізмом і аїсторизмом. Обидві сторони намагаються регламентувати інтерпретацію. Вімсет і Бердслі втрачають історичне місце тексту, тоді як Гірш редукує історичне місце інтерпретатора.

Антиінтенціоналізм Вімсега й Бердслі заснований на інтерпретативній практиці американської нової критики з її принциповим постулатом автономії твору. Попри емпіричний характер статті, її важливий підсумок полягає в запереченні суб'єктивності сенсу та формулюванні передумов його інтерсуб'єктивного розуміння.

Натомість Гірш стверджує незмінність сенсу твору, для чого (1) ототожнює його з авторською інтенцією, зв'язуючи поняття інтенції з інтенціональністю й авторським горизонтом-контекстом (спираючись на Гусерля й Дільтея), (2) вводить розрізнення сенсу й значення (спираючись на Фреге й Сосюра). Попри суперечливість позиції Гірша як у використанні джерел, так і у власних висновках, його заслуга полягає в постановці проблеми сенсу в загальному вигляді й переведенні дискусії в царину герменевтики й філософії літератури.

ПАНОРАМА

АНДРІЙ ДАХНІЙ ГАЙДЕГЕРОВЕ «ДОВІЛЬНЕ» ПРОЧИТАННЯ КАНТА: ПОДОЛАННЯ НЕОКАНТІАНСТВА І ТЕМПОРАЛІЗАЦІЯ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛЬНОГО СХЕМАТИЗМУ

У статті досліджується вплив Кантової теоретичної філософії на формування феноменологічної інтерпретації темпоральної проблематики в мисленні Гайдегера, причому як у сенсі позитивного сприйняття останнім Кантових підходів (схематизм чистих розсудкових понять, трансцендентальна спроможність виображення як первинна часовість і як сутність людини), так і в сенсі негативного відштовхування (висування онтологічної альтернативи Кантовому гносеологізму, критика спроби останнього замінити темпоральну у своїй основі трансцендентальну спроможність виображення позачасовим розсудком). Наголошено на специфічності й навіть «довільності» Гайдегерової інтерпретації Кантового теоретичного філософування, яка, вписуючись у стратегію деконструкції західної метафізики, суттєво відрізняється, зокрема, від неокантіанських тлумачень: головна риса полягає при цьому в акцентуванні обмеженості не стільки пізнавальної спроможності, скільки людської екзистенції як такої. Нарешті, демонструється Гайдегера спроба за допомогою інспірованого Кантом схематизму екстатично-горизонтальної часовості показати структурування сенсу буття.

АННА ЛАКТІОНОВА COGITO ERGO SUM І ФІЛОСОФІЯ ДІЇ

В статті обґрунтовуються нові перспективи історико-філософських досліджень, які відкриває проблематика аналітичної філософії. Йдеться (1) про створення відсутньої нині узагальноної історії аналітичних тлумачень Декартового принципу *cogito ergo sum* і (2) про аналіз картезіанства через призму сучасної філософії дії, з особливою увагою до перформаційності зазначеного вище принципу. Важливість таких досліджень з необхідністю виходитиме за межі «чистої» історії філософії, сприяючи також переглядові традиційних підходів до проблеми обґрунтування знання (фундаменталізм, когерентизм, реліабілізм), які залишаються проблемними.

Увага до перформаційного характеру тези *cogito ergo sum* є ключем до підставного перетлумачення проблеми обґрунтування знання, оскільки вона уможливує обґрунтування як само-обґрунтованість у термінах здійсненності. Неминуча здійсненність, характерна для очевидно перформаційного знання (прикладом якого є *cogito ergo sum*, вельми вдалий претендент на роль надійного фундаменту), дозволяє стверджувати, що в перспективі філософії дії фундаменталістська стратегія обґрунтування знання отримує виграшну інтерпретацію порівняно з традиційним теоретико-пізнавальним підходом.

ВІТАЛІЙ ТЕРЛЕЦЬКИЙ АРИСТОТЕЛЕВА ТЕОРІЯ ЧАСУ У СВІТЛІ ФЕНОМЕНОЛОГІЧНОЇ ТРАДИЦІЇ

Стаття присвячена відтворенню традиції, чії представники (М. Гайдегер, В. Брьокер, О. Фінк, К.-Г. Фолькман-Шлюк, К. Гельд і Г. Фігаль) щораз по-своєму інтерпретують вчення про час із «Фізики» Аристотеля у феноменологічній, відповідно, герменевтичній перспективі. Увага зосереджується на

з'ясуванні співвідношення часу й руху, проблем тотожності й відмінності «тепер», часового й нечасового значення «*próteron – hýsteron*», зв'язку часу й душі, сенсу тези про «буття-в-часі». В цій традиції неодноразово підкреслюється необхідність «систематичної реконструкції» аргументів Стагірита й перевірки когерентності обґрунтування певних положень, що вмотивовано, з одного боку, розробленням темпоральної тематики в самій феноменології, а, з іншого, відмежуванням від суто історичного або філологічного прочитання цього класичного тексту.

ЮРГЕН ШТОЛЬЦЕНБЕРГ МАРТИН ГАЙДЕГЕР ЧИТАЄ ФІХТЕ

У лекціях про Фіхте, Гегеля та Шелінга, що вперше мали місце в літньому семестрі 1929 року, Гайдегерові відкрився новий світ. Так Гайдегер написав у листі Карлові Ясперсу в червні 1929 року. Стаття показує, як Гайдегер читав Фіхте. Під час лекцій про Фіхте, Гегеля та Шелінга Гайдегер усвідомив оригінальність Фіхтевої філософії в стосунку до своєї власної теорії в Бутті та часі. Гайдегер намагався оцінити як слід Фіхтеві міркування саме з метою підкреслення та акцентування обґрунтованості своїх власних тверджень. Це можна побачити на прикладі Гайдегерової інтерпретації Фіхтевого обґрунтування раннього вчення про науку. За Гайдегером, третя засада з її поняттям обмеження має бути найголовнішою засадою. По-друге, Гайдегер відкидає технічні аспекти дедуції та системний характер Фіхтевого вчення про науку. Інтерпретуючи зміст Фіхтевого поняття вчинкодії (*Tathandlung*) й теорії виображення, Гайдегер вбачає перспективу, точкою сходження якої є концепція, викладена в Бутті та часі.

ЧИ МОЖЕ НАЦІОНАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ БУТИ ТОЧНО ВИЗНАЧЕНИМ ДОСЛІДНИЦЬКИМ ОБ'ЄКТОМ?

СТЕПАН ІВАНІК **ЩО ТАКЕ ПОЛЬСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ Й ЩО ВОНА МОЖЕ ДАТИ УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ?**

В статті розглянута дискусія 1911-го року між польськими філософами Генриком Струве і Казимежем Твардовським про стан польської філософії та план її подальшого розвитку. Результати дискусії екстрапольовано на теперішню ситуацію української філософії, а також на ті виклики, які стоять перед останньою. Зроблено висновок, що шлях, пройдений польською філософією протягом останнього століття, може слугувати сучасній українській філософії надійним орієнтиром на майбутнє. Перенесений на сучасну українську філософію рецепт успіху польської філософії полягає, по-перше, в усуненні домінації зовнішнього російського впливу через його врівноваження іншими іноземними впливами, і, по-друге, в цілеспрямованому розвитку аналітичного напрямку.

ПИТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ

ЕЛЬВІРА ЧУХРАЙ ОСТАТОЧНА МЕТА ЖИТТЯ І СЕНС В ЖИТТІ: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ МЕЖІ РАЦІОНАЛЬНОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ

В статті проаналізовано коректність поширення поняття «сєнс в житті», опрацьовуваного Тедеусом Метсом, на вчення давніх філософів, зокрема Томи Аквінського. Чи є Метсова концепція «цілей», які роблять «людське життя» значущим, аналогом Аквінатової концепції «остаточної мети людини»? В статті здійснені опис істотних пунктів Метсової концепції «сєнсу в житті» та їхнє зіставлення з Аквінатовою концепцією «остаточної мети людини». Між цими концепціями виявлено суто зовнішню подібність. Насправді ж йдеться про глибокі відмінності: (1) Тома говорить не про «сєнс в житті» й навіть не про «мету життя», а про «мету людини», яка передбачає об'єктивну телеологію, несумісну з «натуралізмом» Метса; (2) «остаточна мета людини» покликана не робити життя людини «значущим» у цьому світі, а надавати людині спасіння й вічне життя.

Отже, в Метса й Томи різна не лише термінологія, але й проблематика, вони розв'язують різні питання, а не дають різні відповіді на одне питання (про «сєнс в житті»). Метсова екстраполяція може бути коректною, якщо розглядати її як різновид раціональної реконструкції. Проте Метс не вдається до належних застережень і невиправдано уніфікує гетерогенну проблематику. В статті показано, що більший історизм методології дозволяє уникнути некоректності при здійсненні раціональної реконструкції «сєнсу в житті» на матеріалі давніх і середньовічних філософських вчень.

ПЕРШОДЖЕРЕЛА

КАЗИМЕЖ АЙДУКЕВИЧ ПОХВАЛА ПРАЦЬОВИТОМУ ЖИТТЮ

Український переклад праці відомого польського філософа, представника Львівсько-Варшавської школи.

РЕЦЕНЗІЇ

ІВАН ЛИСИЙ ПРОБЛЕМНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ

В статті здійснено критичний огляд матеріалів рубрики «Чи може національна філософія бути точно визначеним дослідницьким об'єктом?», що вийшли друком у Sententiae, 2014, № 1.